

«Ogurlanan» şahyr

Category: Edebi tankyt, Goşgular, Kitapcy

написано kitapcy | 23 январа, 2025

"Ogurlanan" şahyr "OGURLANAN" ŞAHYR

Orta asyrlarda ýaşap geçen türkmen şahyry Enweri bir gün bir märekede goşgy okap duran adama duş gelýar.

Şahyr ondan "bu goşgy kimiň goşgusy" diyip sorapdyr.

Ol adam:

– Enweriňki – diyip jogap berýar.

Enweri ondan:

– Sen Enwerini tanaýaňmy? – diyip sorapdyr.

Goşgy okap duran:

– Men şol Enweri-dä – diyyär. Onda Enweri:

– Goşgyny ogurlaýanlaryn-a bilýardik,

Şahyryň ogurlanýanyňy birinji gezek görýäs – diyip başyny ýaýkapdyr...

Soňra şuna meňzeş waka 19 asyrda hem gaýtalanypdyr.

...Mürze Şafynyň (Wazeh onuň edebi lakamy) doglan ýyly takyk belli däl. Käbir maglumatlarda 1792-nji ýyl diyilip ýazylsa käbirlerinde ol 1804-nji ýyl bilen senelenilýar.

19 asyryň otuzynjy ýyllaryndan başlap, Wazeh ilki Azerbaýjanyň Genje şäherinde soňra bolsa Tiflisde mugallymçylyk edýar, pars we azerbayjan dillerinden hatdatlykdan ders berýar.

Wazeh goşgularynyň esast bölegini Tiflisdekä (1841-1846) ýazýar.

Onuň dörefijiliginiň muşdaklarynyň arasynda nemes ýazyjysy F.Bodenştetd hem bar ekeni.

Wazeh Tiflise baranynda ol eýýam erkin pikirli ýiti degişme äheňli pelsepewi goşgulary ýazyp bilýan, ýetişen şahyr ekeni.

Ol şol ýerde "Hikmet diwany" atly edebi birleşme döredýar we öz dost ýarlaryny, ýaş şahyrlary jemlap olar bilen edebiýat hakda sumgat dogrusynda pikir alyşýar.

Ine şol ýerde-de ykbal Wazehi nemes edebiyatçysy hem-de gündogar dillerini öwrenmage gelen Fridrih Bodenştetd bilen sataşdyrýar.

Ol Mürze Şafynyň üýtgeşik zehinli adamdygyna bahym göz ýetirýar. Şahyryň köp goşgularyny onuň dilinden ýazyp alýar. Öz ýurduna gaydanda bolsa, ynanjaň hem türkana şahyryň goşgulary ýazylan "Danalygyň açary" atly ýeke täk nusgadaky depderi öz ýany bilen alyp gidýar.

1850-nji ýylda ol Berlinde "Gündogarda bir müň bir gije" diýen ýatlamalaryny we şol ýazgylaryň ýany bilen Mürze Şafy Wazehiň goşgularynyň terjimekerini çap etdirýar.

1851-nji ýylda ol öz terjimeleriniň "Mürze Şafynyň aýdymlary" diýen at bilen özbaşdak kitap edip çykardýar.

Ol goşgular tiz wagtyň içinde taz tutuş ýewropa dillerine terjime edilýar. Wazehin goşgulary nemesçeden terjime edilip Orsýete-de ýetýar. Goşgular hemme dilde söýülip okalýar.

Goşgularyň beýle şöhrata eýe bolmagy F.Bidenştetde olary özüne almak meýlini döreden bolmaga çemeli...Ol 22 ýyl geçeninden soň "Hiç hili Mürze Şafy diýen şahyr ýok, ol goşgulary men ýazdym" diyip metbugatda çykyş edýar.

Ene dilinde şahyryň sanaýmaly goşgulary saklanyp galypdyr. Onuň edebi mirasy tutuşlygyna diýen ýaly bize terjimelerde gelip ýetdi.

"Pars aýdymy" diýen at bilen kompozitor A.Rubinşteýniň sazyna döredilen romansy dünýa belli aýdymçy Fýodor Şalýapinem Mürze Şafynyň goşgysy däl-de nemes şahyrynyn sözleri höküminde ýerine ýetiripdir.

Goşgulary hem şöhraty öz döwründe özüne nesip etmedik Mürze Şafynyň–Gündogaryň beýik şahyrynyn "ogurlanandygynyň" üstüni 1929-njy ýylda azerbayjan alymy A.A Seýitzada açdy we F.Bodenştetdiň "edebiyat ogursydygyny" bütün dünýaň önünde subut etdi.

Mürze Şafy Wazeh 1852-nji ýylda Tiflisde dünýaden ötýar...

Makalany taýýarlan: Atamyrat ATABAÝEW,

Türkmenistanyň halk ýazyjysy. Edebi tankyt